

Кривуля П., к.е.н, доц.
Шестопапов В., здоб. вищ. освіти
СНУ ім. В. Даля

ГРУПИ ЕКОНОМІЧНИХ АКТОРІВ-КОРИСТУВАЧІВ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ВАРТІСНОГО АНАЛІЗУ ЗА ОЗНАКОЮ СПОЛУЧЕННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙ ОКРЕМИХ СКЛАДОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК ФУНКЦІОНАЛЬНОСТІ ТА ВАРТОСТІ

Вступ. На підприємстві будь-яка діяльність не можуть бути цілеспрямованою без уточнення того, які дії виконують, які об'єкти створюють та з якими саме витратами це відбувається. Це потребує вирішення завдань управлінського обліку та аналізу, спрямованих не тільки на потреби податкового обліку, а й на потреби обліку, що забезпечує управління всіма видами діяльності. Для вирішення таких завдань набуває актуальності адаптація колись достатньо поширеного та ефективного методу, яким є функціонально-вартісний аналіз (ФВА), але використання якого в сучасні часи (з якими збіглося зростання актуальності стратегічних, маркетингових та подібних досліджень, які спираються на розуміння господарчої діяльності як такої, яка відбувається за умов невизначеності, ризику, конфлікту, тощо) зменшилось. Використання методу ФВА та багатьох інших методів аналізу за складом декларованих цілей збігається, але все ж таки активність застосування ФВА уступає багатьом іншим методам аналізу. Це сталося через певну неадаптованість цього методу до нових умов, хоча він здається більш універсальним за своїми методичними властивостями: це можна пояснити не незастосовністю методу ФВА до потреб стратегічних, маркетингових, ризикологічних, безпекознавчих та інших актуальних у сьогоденні досліджень, а відсутністю вдалих наукових досліджень щодо адаптації цього методу до потреб нової для нього функціональної області використання.

Основна частина. На основі розгляду варіанти призначення функціонально-вартісного аналізу, також аналізу можливих інтерпретацій функціональності та вартості, а також на базі поєднання цих інтерпретацій розглянуто можливі напрямки розширення складу завдань, до рішення яких може бути доречним використання ФВА. Одним з напрямів такої адаптації було визначено складання карт переваг для окремих економічних акторів, яким можуть бути властиві ситуаційні або рольові варіанти інтерпретації окремих складових характеристик функціональності та вартості. Також встановлені ситуаційні та рольові сполучення дозволили виявити приклади інтерпретацій функціональності та вартості окремих складових бюджету фінансування програм функціональної діяльності, які є амбівалентними.

Оскільки «Функціонально-вартісний аналіз (ФВА) – це метод системного дослідження функцій об'єкта (виробу, процесу, структури), спрямований на мінімізацію витрат у сферах проектування, виробництва та експлуатації об'єкта при збереженні (підвищенні) його якості і корисності» [6], то у системній декомпозиції будь-якого об'єкту, а особливо складної діяльності, яка потребує залучення різних фахівців, можна встановити окремі характеристики

функціональності та вартості, використання яких, або фокусування уваги на які, властиво окремим економічним акторам або окремим економічним ролям в певних економічних ситуаціях. Поряд з сучасними виданнями, як наприклад [1, 2, 5, 8] у дослідженні вимушені були спиратись на досить застарілу але важливу за змістом літературу, прикладами якої є такі джерела: [6, 7]. Деякі отримані результати дослідження вже було опубліковано раніше у [2, 4, 9-12]. Виходячи з проведеного аналізу складу таких характеристик, ролей та ситуацій, а також різних підходів до використання способів вимірювання окремих характеристик, було встановлено, що багато функціональних характеристик мають як позитивну, так і негативну інтерпретацію, причому іноді для того ж самого економічного актору, але за різних діапазонів значень показників вимірювання характеристик. Наприклад, продуктивність експлуатації полягає для певних груп акторів як основний зміст самої функціональності, але це не єдина характеристика, та й вона є комплексною, яку складають інші, на які звертають увагу ті, хто буде виступати у ролі користувача об'єкту ФВА. Наприклад, якщо взяти будь-який музичний інструмент, то для дітей, які тільки вчать грати на інструменті, можна обійтись недорогим, однак, якщо брати професіонала, який виступає на конкурсах, фестивалях, тощо, то йому вже буде потрібен інструмент, який вимагає відповідної якості. Можна і дитині купити дорогий та більш функціональний інструмент, проте він не буде його використовувати так, як використовував би професіонал, але більша функціональність це зазвичай більша складність, а тому професійний інструмент може заважати користувачу отримати первинні навички. Економічність або ресурсозбереження також є як позитивною характеристикою, так і негативною, хоча також є дуже важливою характеристикою товару як для виробника, так і для покупця. Це пояснюється тим, що виробники намагаються зробити товар більш економічним не тільки в ціні, але і, відповідно, за функціональністю (залишивши тільки найпотрібніші функції), але для покупця це не завжди добре, бо деякі покупці акцентують свою увагу не тільки на ціні, але і на функціональності. Ремонтпридатність є теж складовою функціональності та обумовлена тим, яка буде складність та доступність ремонту, крім того настройка або поломка можуть бути різними у залежності від інших характеристик функціональності товару. Наприклад, фортепіано та гітара дуже різняться процесом настройки: для настройки гітари потрібно кілька хвилин, в той час, як для фортепіано – близько одного дня. Компактність, сучасність і ергономічність (економія ресурсів користувача) теж відносяться не тільки до позитивної інтерпретації, а й до негативної, якщо роздивитись їх очима різних акторів. Це можна пояснити тим, що всі ці складові функціональності несуть деякі незручності конструктору, технологу, механіку та іншим акторам, що входять до коаліції акторів виробника, так як, створюючи продукт, перед ними стоїть головна мета – привести продукт до якомога повного функціонування (робочого стану), а зробити компактний продукт без втрат інших функціональних властивостей набагато складніше. А принципал, тобто замовник, сам для себе вирішує: влаштує його цей товар або ж потрібно більш компактний, але саме принципал у цій ситуації має подібні інтереси до інтересів покупця та споживача, бо для

нього відповідність інтересам покупця корелює з показниками конкурентоспроможності. Довговічність не завжди має позитивну інтерпретацію, хоча покупець майже завжди зацікавлений у більшій тривалості роботи продукту (а це безпосередньо відноситься до якості продукту), але покупець може використовувати стратегію планового старіння. Позитивну інтерпретацію мають також всі складові якості для покупців та користувачів: якість упаковки, якість засобів обслуговування, якість супроводжуючих компонентів забезпечення. Але неможна виключати не тільки вузьку спрямованість інтересів, а й опортуністичну та взагалі несумлінну поведінку. Доступність також відноситься зазвичай до складу характеристик з позитивною інтерпретацією, так як будь-який товар має бути доступний для різних класів суспільства, але політика цінової дискримінації, або навіть сегрегації покупців, може теж бути використаною певними групами продавців. Може функціональність дорогих товарів буде більше і середній (нижчий) клас не зможе собі їх дозволити, проте він зможе дозволити собі ту ж саму продукцію, але з меншою функціональністю та іншими комплектуючими товару. Це не всі характеристики функціональності, та й наведені самі є комплексними, але як приклади вони досить показові. Подібні приклади можна навести й для складових вартості: собівартість, ціна, вартість гудвілу, вартість капіталу, планові критерії, рівні ризику за будь-яким вартісним критерієм, інші вторинні показники, тощо. Кожна з цих характеристик має зворотні інтерпретації акторів, що мають певні ролі у процесах трансакцій. Наприклад, ціна може бути комплектуючих, матеріалів, сировини, тощо, а може бути і ціною продукту (тобто купувати за ціною і продавати за ціною – різні характеристики вартісної оцінки, яка могла б бути використана в ФВА, але ж зрозуміло, що дорожнеча комплектуючих впливає на дорожнечу продукту). Але не тільки протилежні за інтересами ролі у трансакції породжують різні інтерпретації: досить згадати феномен витратної економіки. Витратна економіка з середини 50-х років у СРСР – це свідоме збільшення собівартості задля отримання додаткових вигід та більшого прибутку за умов використання норми рентабельності. Цей феномен зменшує з часом конкурентоспроможність, – можна говорити, що ті ж самі актори за різних ситуаційних умов роблять акцент на різних характеристиках, що змінює загальну комплексну інтерпретацію. В розвинених країнах такі ситуації теж мають місце, хоча їх спричиняють інші чинники: інший варіант витратної економіки існує через свідому політику стимулювання попиту шляхом мультиплікаторного впливу на різні галузі замовленнями за рахунок бюджетних витрат, – добре відомим є стимулюючий ефект на національну економіку державних витрат на зброю та таке інше, тобто чим більше витрат, тим нібито краще, але конкурентоспроможність з часом знижується і в цьому випадку.

Висновки та пропозиції. Завдяки проведеним практичним дослідженням на прикладі аналізу функціональності та вартості слід враховувати інтерпретації окремих показників окремих складових характеристик, які не завжди мають певне спрямування, а залежать від ситуації, ролі та способу розрахунку показників, які й потребують інтерпретації. Врахування більш складних зіставлень окремих характеристик функціональності та вартості у залежності від ролі актора та

актуальної ситуації мають допомогти адаптувати метод ФВА до нових умов використання.

Використана література:

1. Бучинський М. Я., Основи творення машин / М. Я. Бучинський, О. В. Горик, А. М. Чернявський, С. В. Яхін [За редакцією О.В. Горика, доктора технічних наук, професора, заслуженого працівника народної освіти України]. – Харків : Вид-во «НТМТ», 2017. — 448 с.
2. Гордашникова О. Ю. Функціонально-стоимостной анализ качества продукции и управления маркетингом на предприятии. / О. Ю. Гордашникова // – М.: Издательство "Альфа-Пресс". 2006. – 88 с.
3. Кривуля П. В. Вторичность амбивалентности интерпретации шкалы цены к амбивалентности интерпретаций формулы эластичности спроса по цене / П. В. Кривуля, В. И. Шестопапов // Управління розвитком підприємств в умовах динамічної ринкової кон'юнктури : матеріали міжн. наук.-практ. конф. 27 груд. 2019 р., м. Київ / Відпов. за вип.: С. М. Остапчук. – Київ : ТОВ «ВІПО», 2019. – С. 25-28.
4. Кривуля П. В. Родовая категория видового разнообразия систем показателей / П. В. Кривуля // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. Зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. Вип. 19 (II). – Луганськ: СХУ ім. В. Даля, 2008. – С. 52-81.
5. Литвин З. Б. Функціонально-вартісний аналіз: навчальний посібник / З. Б. Литвин. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 130 с.
6. Моисеева Н. К. Основы теории и практики функционально-стоимостного анализа / Н. К. Моисеева, М. Г. Карпунин // – М.: Высшая школа, 1988. – 192 с.
7. Отличия ФСА от традиционных методов [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://www.cfin.ru/management/controlling/iso_abc.shtml
8. Применение ФСА в решении управленческих задач [Електронний ресурс] /Режим доступу: https://www.cfin.ru/management/controlling/fsa/management_problem.shtml
9. Шестопапов В. І. Проблематика інтерпретації показників на прикладі експертизи формули розрахунку остаточної ціни контракту / В. І. Шестопапов, П. В. Кривуля // Пріоритетні напрямки розвитку науки і освіти : матеріали I Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції з міжнародною участю (10 грудня 2019 року) : збірник тез. – Бердянськ : БДПУ, 2019. – С. 47-49.
10. Шестопапов В. І. Регіональні проблеми країн периферійного капіталізму у забезпеченні сталого розвитку на прикладі ініціатив проведення маркетингових досліджень / В. І. Шестопапов // Цілі сталого розвитку: проблеми і можливості досягнення в Україні та світі : матеріали III всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених, 14 листопада 2019 р., м. Северодонецьк. – Северодонецьк : Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2019. – С. 72-75.
11. Шестопапов В. І. Функціонально-вартісний аналіз витрат на розвідувальні маркетингові дослідження / В. І. Шестопапов // Майбутній науковець – 2019 : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. 6 груд. 2019 р., м. Северодонецьк / укладач В. Ю. Тарасов. Ч. 2. – Северодонецьк : Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля, 2019. – С. 82-83.
12. Шестопапов В. І. Щодо змісту та спрямованості попереднього маркетингового дослідження з точки зору інтерпретації релевантності його розміру та структури бюджету / В. І. Шестопапов // Південноукраїнські наукові студії : матеріали всеукр. наук.-практ. конф. Студентів та молодих вчених. 11 груд. 2019 р., м. Одеса / укладач О. Б. Петінова. – Одеса: ПНПУ ім. Ушинського, 2019. – С. 65-68.